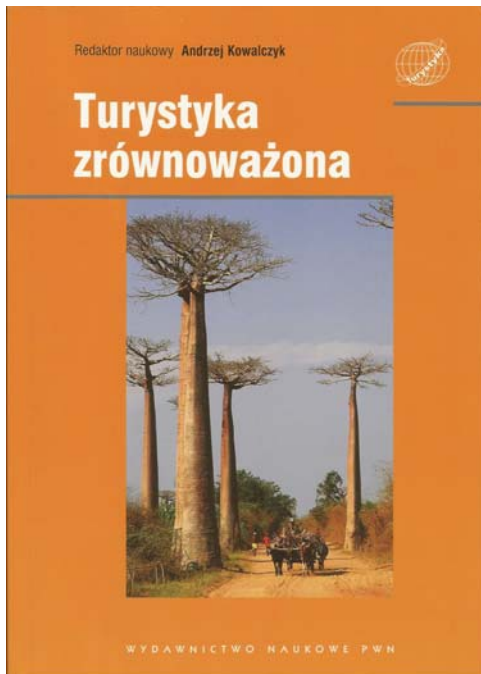

RECENZJE

Turyzm 2010, 20/2

ANDRZEJ KOWALCZYK (RED.)
TURYSTYKA ZRÓWNOWAŻONA
WYDAWNICTWO NAUKOWE PWN SA
WARSZAWA 2010, 323 ss.

Turystyka zrównoważona, wydana przez PWN SA w roku 2010, jest podręcznikiem napisanym pod redakcją Andrzeja Kowalczyka przez dziesięcioosobowy zespół autorski, złożony głównie z pracowników i doktorantów Zakładu Geografii Turyzmu i Rekreacji Uniwersytetu Warszawskiego. Pracę tworzy sześć rozdziałów, poprzedzonych wprowadzeniem i opatrzonych zakończeniem. Opracowanie liczy 323 strony tekstu, do którego dołączono 39 kolorowych fotografii ilustrujących przykłady szerzej omówione w tekście.

Jak podano w informacji na okładce książki, składa się ona z trzech części. Pierwszą stanowią rozważania o teoretyczno-metodologicznych, drugą o przyrodniczych, a trzecią o kulturowych aspektach turystyki zrównoważonej. Bardzo ciekawe „Wprowadzenie”, autorstwa A. Kowalczyka, jest mocno rozbudowane pod względem merytorycznym, a następujący po nim rozdział 1. „Definicja i zakres pojęcia »turystyka zrównoważona«” stanowi częściowe jego powtórzenie. Autorzy idą jednak dalej – rozszerzają przedstawienie problemu, a także porządkują definicje i koncepcje turystyki zrównoważonej. Przedstawiając swoje rozumienie tej formy turystyki Autorzy książki wskazali zbieżność poglądów z R.W. Butlerem. Przyjęta definicja określa turystykę zrównoważoną jako „zjawisko, w którym działania podejmowane przez

turystów nie powodują strat lub trudnych do odwrócenia zmian w środowisku przyrodniczym, a jednocześnie przynoszą korzyści samym turystom, społecznościom zamieszkującym odwiedzane przez nich miejscowości i obszary, a także osobom i instytucjom świadczącym usługi turystyczne” (s. 33). Rozdział drugi w sposób skondensowany informuje o koncepcjach teoretycznych ważnych (głównie z perspektywy geografii) dla współczesnego rozumienia turystyki, które zdaniem A. Kowalczyka są bliskie idei turystyki zrównoważonej. Prezentowane relacje pokazują różną siłę związków, stąd pewien niedosyt wywołuje brak podsumowania czy ich porównania, ukazującego stanowisko Autora (specjalisty w tym zakresie) na temat tego, które koncepcje i w jakich kwestiach są najbardziej przydatne czy adekwatne. Rozdział trzeci, zgodnie z tytułem, prezentuje w sposób interesujący założenia zagospodarowania turystycznego odpowiednie dla koncepcji turystyki zrównoważonej. Autorzy skupiają się przede wszystkim na przedstawieniu regulacji prawnych (polskich i europejskich) oraz infrastrukturze turystycznej na obszarach chronionych. Rozdział ten jest zdecydowanie krótszy od następnego i z założenia nie wyczerpuje podjętego tematu, gdyż – zdaniem Autorów – w celu rozwinięcia poruszanych kwestii warto sięgnąć do aktualnej literatury – wska-

zanej w rozdziale. Kolejne dwa rozdziały, czwarty i piąty, są najbardziej obszernymi częściami pracy. Ukazują przyrodnicze (rozdział czwarty) i kulturowe (piąty) aspekty turystyki zrównoważonej. Turystykę przyrodniczą analizowano w kontekście zagrożeń globalnych i lokalnych, w środowisku górskim, leśnym, morskich wybrzeży i obszarów suchych. Więcej uwagi poświęcono ponadto geoturystyce (turystyce geologicznej) i ekoturystyce (turystyce ekologicznej). Spośród licznych form turystyki kulturowej do bardziej szczegółowej analizy w rozdziale piątym Autorzy wybrali te, które ich zdaniem mają „szczególnie duże znaczenie z punktu widzenia turystyki zrównoważonej, a jednocześnie są coraz częściej uprawiane przez turystów” (s. 164). Należą do nich: turystyka etniczna, przemysłowa, winiarska i literacka, którym poświęcono odrębne podrozdziały. Ostatni, szósty rozdział książki ukazuje turystykę kwalifikowaną (aktywną) jako formę turystyki zrównoważonej. Z szerokiej gamy form turystyki kwalifikowanej wskazano turystykę narciarską jako odległą od idei turystyki zrównoważonej (pomijając przy tym różnice między obciążającym dla środowiska przyrodniczego narciarstwem zjazdowym a przyjaznym narciarstwem biegowym czy skitouringiem). Jako formy ważne dla rozwoju lokalnego i jednocześnie niewywołujące dużych zmian w środowisku przyrodniczym wskazano natomiast turystykę rowerową i konną, którym poświęcono więcej uwagi. Celowo – jako dyskusyjną i kontrowersyjną formę – przedstawiono także turystykę golfową. W „Zakończeniu” podkreślono zaakcentowane w wielu jej fragmentach stanowisko Autorów, że turystyki zrównoważonej „nie należy rozumieć jako odrębnej formy zachowań turystycznych” (s. 290), lecz jako perspektywę, sposób podejścia do turystyki. W podsumowaniu Autorzy zastrzegli, że zdają sobie sprawę, iż współcześnie z uwagi na znaczenie turystyki dla rozwoju gospodarczego trudno oczekiwać, by opisywana przez nich idea mogła zastąpić turystykę masową (3S) jednak nie należy odrzucać turystyki zrównoważonej, gdyż – jak uczy historia – „wiele iluzji i utopii po upływie pewnego czasu, chociażby częściowo, sprawdza się” (s. 292).

Książka, zwłaszcza jej rozdziały czwarty, piąty i szósty, zawiera wiele rycin (38) i tabel (32). Dodat-

kową, często bardzo ciekawą ilustrację prezentowanych zagadnień stanowią umieszczone w obrębie rozdziałów (ujęte w ramki i wyróżnione szarym tłem) studia przypadków oraz, jak wspomniano na początku, kolorowe fotografie załączone na końcu książki. Przedstawione na rycinach schematy są w większości autorskie. Wykorzystane sposoby prezentacji danych mają czytelną, zrozumiałą formę (z wyjątkiem tabeli 12 – s. 117–118 – wypełnionej nadmierną ilością tekstu) i dopełniają teksty Autorów. Niedosyt wywołuje jednak lapidarny komentarz (bez przykładów) do prawie trzystronicowej ważnej tabeli 5 (s. 40–43), prezentującej ostateczną wersję wskaźników zrównoważonego rozwoju zalecanych przez VISIT. Tabela 7 (s. 98) wymaga erraty, gdyż prawdopodobnie podczas redakcji błędnie przyporządkowano Szczeliniec (Polska) do form związanych z działalnością wulkaniczną.

Bogata literatura, zwłaszcza anglojęzyczna wykorzystana w pracy, jest ogólnie dobrze dobrana i aktualna. Stanowią ją m.in. artykuły z czasopism zagranicznych, zazwyczaj trudno dostępne dla przeciętnego czytelnika, co jest niewątpliwą zaletą podręcznika akademickiego. Z drugiej jednak strony Autorzy nie uwzględnili części interesujących polskich publikacji – np. R.W. Butler (2005), K. Koźuchowski (2005), A. Niezgoda (2008), Wnuk (2005). Ważnym źródłem informacji był Internet (głównie dane statystyczne z raportów opisywanych obiektów), widoczną część stanowiły również relacje z obserwacji własnych Autorów (odzwierciedlone także w źródłach części załączonych fotografii).

Recenzowane opracowanie przedstawia aktualne spojrzenie na turystykę, zwłaszcza na warunki i możliwości jej zrównoważonego rozwoju. Poruszając istotne kwestie omawiany podręcznik staje się ważnym, ale – jak wskazują jego Autorzy – nie jedynym źródłem informacji. Jest z pewnością istotnym głosem w dyskusji dotyczącej turystyki zrównoważonej. Doceniając przystępność, a przede wszystkim szerokie spektrum prezentowanych problemów i interesujący sposób ich ujęcia, warto polecić opracowanie zarówno osobom związanym naukowo, zawodowo z turystyką, jak i interesującym się jej różnymi społecznymi obliczami oraz wyzwaniem przed nią stojącymi.

Joanna Kowalczyk-Anioł

Uniwersytet Łódzki
Instytut Geografii Miast i Turyzmu
jkaniol@geo.uni.lodz.pl